

To było okno na świat

To było okno na świat

Przez ponad 70 lat mieszkańcy Staszowa i Bogorii korzystali z dobrodziejstw kolejki wąskotorowej. Kiedy prawie 10 lat temu zlikwidowano ostatnią trasę, powoli zaczęła umierać pamięć o wąskotorówce. Józef Żak stara się ją ocalić.

Pan Józef jest autorem jedynej pracy o historii wąskotorówki na ziemi staszowskiej. Niestety, na razie nie doczekała się publikacji. O jej wyjątkowości zapewnia profesor Jerzy Szczepański z akademii Świętokrzyskiej, popierając jej wydanie w formie książkowej. Żak, z zawodu kolejarz, znany jest także wśród lokalnej społeczności jako ludowy rzeźbiarz. Jego największą pasją jest :szukanie śladów dotyczących wąskotorówki. Zbiera wszystko. Z dumą pokazuje stare, pożółkłe fotografie pochodzące nawet z lat 20. XX wieku. - Wąskotorówka była dla Staszowa, Bogorii i okolic rzeczywistym oknem na świat. Miała ona krótką, bo zaledwie 77- letnią, ale bardzo ciekawą historię. Jest ona dziełem dwóch wojen. Austriacy zaczęli jej budowę w latach 1915-17, a Rosjanie skończyli w 1944 roku. Wówczas spełniała głównie zadanie militarne, przewoziła na front żołnierzy i sprzęt. Po wojnie z jej dobrodziejstw korzystały zakłady przemysłowe, a także miejscowi, którzy codziennie docierali ciuchcią do szkół i zakładów pracy - opowiada Józef Żak. - Do napisania pracy skłoniła mnie chęć ocalenia od zapomnienia tak ważnego okresu w lokalnych dziejach, jak również fakt, że często w młodości korzystałem z usług wąskotorówki, dojeżdżając do szkoły średniej z Bogorii do Staszowa. Pamiętam jej urok i niepowtarzalną atmosferę. Wtedy to w wagonach pocziwej ciuchci było gwarno i tłoczno, panował niemal rodzinny klimat, szczególnie w dni targowe -wspomina.

Zaczęli Radziwiłowie

Na ziemi staszowskiej pierwsze kolejki były budowane przez arystokratyczną rodzinę .. "Radziwiłów, którzy lubili nowinki techniczne i wprowadzali je w przemyśle i rolnictwie: Sprowadzili i zainstalowali w swoich zakładach maszyny parowe Budowali

kolejki, które wykorzystywali do dostarczania buraków z nadwiślańskich plantacji do cukrowni oraz opału - drewna z Wiązownicy i torfu z Golejowa. Po zamknięciu cukrowni 1924 roku część torów rozebrano pozostawiając jedynie linię leśną. System kolejek wykorzystano także w miejscowej gorzelni i cegielni.

W przededniu wybuchu I wojny światowej na terenie guberni radomskiej istniała tylko jedna linia do użytku publicznego. Działania wojenne przyczyniły, się, do gwałtownego rozwoju sieci kolejowej, idącej głównie w kierunku frontu. Spowodowane to było wzmożonymi przewozami żywności, sprzętu i ludzi dla potrzeb wojska. W 1915 roku Austriackie

Ministerstwo Kolei Żelaznych zdecydowało o budowie dwóch tras kolejowych Szczucin - Bogoria - Ostrowiec Świętokrzyski i z Bogorii do Jędrzejowa. Rok później oddano do użytku linię Jędrzejów - Bogoria o długości 86 kilometrów i 18-kilometrowej Bogoria - Iwaniska. Powstała też w Bogorii parowozownia. Dla zapewnienia prawidłowej eksploatacji Austriacy przesiedlili kolejarzy. Lata powojenne to dalszy rozwój kolei. W 1923 roku oddano do użytku odcinki Staszów - Rytwiany oraz Rytwiany - Sichów - Sieragi - Lubnice - Zborówek - Komorów - Rataje. Rok później kolej wąskotorową doprowadzono do Wisły. Wykorzystywano ją głównie dla potrzeb przemysłu. Jednym z poważniejszych klientów stała się cukrownia . Włostów. Dzięki temu przy stacjach powstały punkty skupu buraków, m.in. w Łopatnie, Przyborowicach, Dobrej-Sztombergach, Staszowie, Rytwianach, Sichowie i Łubnicach. Kolejka z roku na rok była coraz częściej wykorzystywana do przemieszczania się ludzi.

Szczyt prosperity

W czasie II wojny światowej Niemcy ograniczyli ruch pasażerski. Mimo to nasi kolejarze odgrywali bardzo ważną rolę w systemie łączności; przewozu ładunków i przesyłek dla partyzantów z Kielecczyny. Na przełomie 1950-51 rozpoczęto przebudowę linii wąskotorowej z szerokości 60 na ' 75 centymetrów. W związku z górzystym ukształtowaniem terenu prace nie objęły odcinka Bogoria -Iwaniska, który zamknięto w 1959 roku. W latach 60. i 70. kolej wąskotorowa osiąga szczyty swych możliwości przewozowych. Rozbudowano stację w Staszowie i zainstalowano specjalne urządzenia do wyładunku węgla przywożonego dla potrzeb grzybowskiego „Siarkopolu”. Została rozbudowana bocznicą w kopalni kamienia w Jurkowicach,

modernizacji uległa Unia Bogoria - Koprzywnica, którą dowożono buraki do cukrowni Włostów. W komunikacji pasażerskiej zostały wprowadzone wagony motorowe i lokomotywy spalinowe.

Upadek

W 1972 roku oddano do użytku linię normalnotorową Włoszczowice - Chmielów i otwarto na niej stację w Staszowie. Zapoczątkowało to upadek wąskotorówki na naszym terenie. Zresztą korzystało z niej coraz mniej pasażerów. Podróżni zamienili twarde ławki w wagonach ciuchci na wygodniejsze siedzenia w autobusach; Rozbierane były poszczególne odcinki: w 1978 roku Szczucin - Rataje, w 1990 Rataje - Staszów - Dobra-Sztonbergów, w 1991 Bogoria - Koprzywnica i w 1992 Dobra-Sztonbergów - Bogoria - Jędrzejów.-Czy musiało dojść do rozbiórki torów na stacjach i szlakach?-Czy nie.należało potraktować tej linii lub chociaż jej części jako swoistego pomnika techniki? - pyta Józef Żak, - Należeliśmy wówczas do województwa tarnobrzeskiego, którego władze zdecydowały o całkowitej likwidacji kolejki. Część linii udało się ocalić na terenach administrowanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków w Kielcach. Tu wykorzystano wąskotorówkę. Dziś jest ona wielką atrakcją turystyczną. Ekspres Ponidzie kursuje ciągle z Jędrzejowa do Umianowic na Ponidziu. Jediną pozostałością po naszej są eksponaty wystawione w Muzeum Ziemi Staszowskiej, które udało mi się zgromadzić. Moja praca ma za zadanie ocalić od zapomnienia dzieje poczciwej ciuchci. Coraz trudniej jest dotrzeć do autentycznych dokumentów, materiałów fotograficznych pokazujących niepowtarzalną atmosferę tej linii. Najsmutniejsze jest to, że odchodzą na „wieczną służbę" najstarsi kolejarze, zabierając z sobą najwspanialsze, archiwum - pamięć o tamtych, czasach - kończy swoją opowieść Józef Żak.

Źródło: Echo Powiśla 25.10.2002r. Szymon BASIŃSKI

Gmina Rytwiany - www.rytwiany.com.pl/index.php?newsid=165